

لاس و خزال

له بهر تۆ نه بویایه ئهمن نهم ده کرد جووایی ئهحمدهد خانی سورچییه
ئهدی بۆ ده لئین: گۆلی دێله به باکی له کەس نییه !

۸۲

سبحة یهینێ ئه برۆت بۆ ده کهم به کهمه ند و سنکمت بۆ ده کهم به سو بهری قه ره یهینایه
مه ترسه ، به و زووانه له شکری ئهحمدهد خانی سورچی و زوراری نایه
هه چ که سیک چاوی له گۆشه ی چاوی من بێ ، وه بزان ه نو شه ی خدر و ئه لیا سی
له گه ردنی دایه .

۸۳

هه زار جارت ئهمن به مره وه له بهر دو گۆشه ی چاوه
خۆت نه که ی بێ غیره ت و به د ناوه
ده لئین : له ئهحمدهد خانی سورچی و زوراری تر ساوه
به بێ عومری حق ده ستی ایلاهی ، هه یچ که س رۆحی نایه ته وه ته وا وه .

۸۴

زه یهینێ خۆت ده زنجیره ی زولفان ، له سه ر خالی شین ها تو چۆیان ه
ته واوی عیلی سورچی و زوراری له گه ل تۆیان ه
ئه له ان فکری شه ر و هه لالا و کو گۆیان ه .

۸۵

ئه ویش پێی گوت :
کیژ ئی! خه زاله شۆزی له جێی زیگیی غه رییم ، ئهمن شونا سیم به که س نییه
ئهمن میوانم له به ژنیکه باریک و دو چاوی به نکیه
تیری تۆیه له جه رگم کردویه کارییه
له سه ر ایاتی فاتی تۆ مه حته لم: ئه گه ر له سنکی تۆ بێ بۆنی هه لال و به یه ون
و ، به خش بێ بۆنی عه ترییه
ئهحمدهد خانی سورچی و زوراری له کن من پیاو نییه .

[اگر] بخاطر تو نمیبود من احمدخان سورچی را جواب نمیکردم
پس چرا میگویند: سگ نر اگر بدنبال سگ ماده افتاد از کس باک ندارد!

۸۲

فردا برای تو ابرویم را کمند و سینهام را برایت سپر قرایینه میکنم
مترس، بدین زودی لشکر احمدخان سورچی و زوراری نمی آید
هرکس چشمش بگوشه چشم من باشد، چنان بدان [که] نوشته خضر والیاس
بگردن دارد.

۸۳

هزار بار من قربان دوگوشه چشمت گردم
خودت را بی غیرت و بدنام نکنی
میگویند: [لاس] از احمدخان سورچی و زوراری ترسیده است
بی امر حق دست الهی، هیچ کس روحش تمام نمیشود (نمی میرد).

۸۴

بنگر به زنجیره زلفان، بر سر خال کبود آمد و رفت شان هست
تمام ایل سورچی و زوراری با تو [دشمن] اند
الان در فکر جنگ و دعوا و نزاع هستند.

۸۵

او (= لاس) هم به او گفت:
ای دختر! خزال رعنای غریب نوازم، من به کس شناسیم نیست
من از بشن باریک و دو چشم بنگی مهمانم
تیر توست در جگرم کار کرده است
بر سر التفات تو معظلم: که از سینه تو بوی آلاله و بابونه بلند شود و بوی عطر
بخش گردد
احمدخان سورچی و زوراری نزد من مرد نیست.

۸۶

چاویکتیم بۆ پکه به ئهستیهری گهلایژ و، ایکم بۆ پکه بهمانگ وهختی ئهگهر
دهگری پهنایه

خهلك چاوه ژین، دهلین: ئهو شوکه بۆ مانگ ههلنایه ؟

شهیان غهززهیی کرد، حهول و قهوهت به دهست خودایه

مهترسه! لاسه شوژی بالهکان له بهر دووازه ههزار کس ههلنایه

زولفی تۆکه مهنده، چبکه له گهردم دایه

حهفسیم، گیراوم، دهست به سهرم، عیلاجم نایه

شهرت بیان بیکه مه شوره تیک بی گیر نهوه له تهوای دونیایه

مردن میوانی ههمو کهسه، کس له بهر مردنی ههلنایه

یان فهتج و نوسرهم وه گیر ده کهوی یان زوحم ده به مهوه بادی فهنایه

یان زوژیک ده مبینی به فهتج و نوسرهم یان له سفر قهیرم ده که به مهوه شین و

واوه یلایه .

۸۷

خهزاله شوژ کوتی :

کوتی قسهی وا مه که، چون ئه گهر کهو عاشق ده بی به کهوی

حهوت سالان من مهرگم ره پیشه تۆکهوی

چبکه ئهمن به خۆم نییه، دلم تۆی دهوی

دلم برینداره، شهوی له تاوی تۆ ناسرهوی .

۸۸

له هابهینی من و تۆ دا ئه حمدر خان سهره تانه

سهری منت ههزار جار بیتهوه به قوربانه

۸۶

يك چشمت را برايم ستاره گلاويژ^۱ كن، ويكي را برايم ماه كن وقتی كه پناه ميگيرد^۲
 خلق چشم براه اند، ميگويند: امشب چرا ماه بر نمی آيد؟
 شيطان غره بي کرد، حول و قوت بدست خداست
 مترس! لاس شور بالکان از برابر دوازده هزار کس نميگريزد
 زلف تو کمند است، چه کنم در گردنم است
 حبسی ام، گرفتارم، دست به سرم^۳، عيلاجم نمی آيد
 شرط باد يا شهرتي بسازم که آنرا در تمام دنيا بازگو کنند
 مردن مهمان همه کس است، کس از پيش مرگ نميگريزد
 يا فتح و نصرت بچنگ می آورم يا روحم را به باد فنا ميدهم
 يا روزی مرا با فتح و نصرت می بينی يا بر سر قبرم شيون و واويلا ميکنی .

۸۷

خزال شور گفت :

گفت چنين سخني مگو، چون اگر كيك عاشق كيك ميشود
 مرگ من هفت سال پيش از مرگ تو باد
 چه كنم من [اختيار] به خودم نيست، دلم ترا ميخواهد
 دلم زخم دار است، شب از تاب تو آرام نميگيرد .

۸۸

در ميان من و تو احمدخان سرطان است
 هزار بار سر منت بقر بان باد

۱- گلاويژ (بفتح اول و يای مجهول): شعری «فرهنگ مهاباد» .
 ۲- شهايی که ماه دير هنگام (= مدتی از شب گذشته) طلوع ميکند، ميگویند: ماه پناه گرفته است . و آن شها مصادف است با نيمة دوم هر ماه قمری . در فرهنگ مهاباد به غلط «په ناگرتنی مانگ» خسوف معنی شده است. در کردی برای خسوف و کسوف لفظ «په نا» را بکار نميبرند بلکه ميگویند: «مانگ گيراوه» يا «روژ گيراوه» .
 ۳- دست به سر: اسير .

ئەگەر بۆتو لەو کارە فەتەح و نوسرەت وەگیر کەوێ و پکەویە بەر دلانە
قەرە زولفت بۆ دەکەمەو بە قەرە سۆرانە
سنگت بۆ دەکەمەو بە شانەى هەنگون ، ئەگەر نەخۆش بێ و لوقمان بە تۆ
بۆلێ : شیرینی بۆ تۆ دەرمانە

ئەو جوتە مەمکەت بۆ دەکەم بە فینجان و بە ایستیکانە
قولکەى گەردنەت بۆ دەکەم بە مەرخانە
فەرەو ئەگەر برادەرت هەبە ، بۆلێ : زۆری ئەوەیە لێم بێن بە میوانە
زەردە خەنە و عەترى لێوێت بۆ دەکەم بە کۆمەگ و پشٹیوانە
لە بۆ زۆری شەڕ و بۆلێسەى گەرەشین و ، بۆ تۆ بێتەو بە کۆمەگ و پشٹیوانە
خالی گەردنە بۆیان لێ پەیدا بێ ، وەک سەجەینان ئەگەر بۆن دەدا زەشە زەحانە
گوواری و کرەمە کانت سەبرێک بۆ بیزێوم ، پکەوێنە حەزە کەت و جۆلانە
هێندێک بۆلێن : سەحراى مەحشەرە ، هێندێک بۆلێن : آخرى زەمانە ، هێندێک
بۆلێن : خێر ! شەڕە بەرمانە

هێندێکیش بۆلێن : خێر ! ئەو زۆرەبە ، دنیا بۆیە وا بە تەمە ، مەنسوری هەلالاجە
کەوتۆتە کیو پەژە کرانە

ئەمەن هەنەت بۆ دەکەم بە مێهەمانخانە
سەجەینێ تاو هەلنەبە ، پاش بانگی ایواری ، لێی پکە بەقەدەم لێدان و بەسەیرانە
باسکت آویزانی گەردنی پکەم ، بۆلێن : ئەوێ آشقە و ماشقەى مارن وا بونەوێ آملاانە
گراوێ بەبم ! آرامی دلم ! بە بێ تۆ زەبى سەرم بەرمەوێ گۆر و گۆر خانە
هاشا لە جەننەتی زۆری باقی ! ئەوێ کو پێم بۆلێن : لاس بە دەستی ئەحمەدخانێ
سورچی و زوراری هاوتۆتە زۆری مردن و دەست لێک بەردانە

اگر چنانکه در این کار فتح و نصرت بچنگ آوری و محبوب دلها واقع شوی
 زلف سیاهم را برایت قره‌سوران^۱ میکنم
 سینه‌ام را برایت شان انگبین میکنم، اگر ناخوش باشی و لقمان (= طیب) ترا
 بگوید: شیرینی برای تو درمان است

این دو پستان را برایت فنجان و استکان میکنم
 چاه گردنم را برایت میخانه میکنم
 بفرما اگر برادر (= دوست) هست، بگو: آن روزیست که از من مهمان شوید
 لبخند و عطر لبم را برایت کمک و پشتیبان میکنم
 برای روز جنگ و آتش‌گروشین، برای تو کمک و پشتیبان شود
 از خالهای گردنم بوی پیدا شود مانند ریحان سیاه که سحرگاهان بوی میدهد
 گوشواره و کرمکها را آهسته برایت بجنبانم، بحرکت و جولانه بیفتند
 بعضی بگویند: صحرای محشر است، بعضی بگویند: آخر زمان است، بعضی
 بگویند: خیر! جنگ قوچ است
 بعضی هم بگویند: خیر! آن روز است، دنیا برای آن تیره است، منصور حلاج
 است به کوه پاره کردن افتاده

من چهره را برایت مهمانخانه میکنم
 سحرگاهان آفتاب بر نیامده و بعد از بانگ عصر در آن قدم بزن و سیر [و
 سیاحت] کن
 بازویم را آویزان گردنت کنم، بگویند: اینان مارهای عاشق و معشوق‌اند چنین
 هم آغوش شده‌اند

عزیز من! آرام دلم! ربی (= از خدا میخواهم) بی تو سرم را بگور و گورخانه ببرم
 حاشا از جنت روز باقی! نکنند مرا بگویند: لاس بدست احمدخان سورچی و
 زوراری به روز مردن و هجران آمده

بیایو گه بئ دهسته لات بو چی بئی ناکرئی ، پیشه ی ههر واو یلا و داد و پارانه
له درگای جهیی دانا

واهیمه نهت گرئی، دهمانچه ی دانسقه، قهره بینا، بیان هاوئژموه سهر ملانه
ئهو کاره خاترجهم ده بئی ، دانه نیشم به سهرگردانی و به بابان خشتوری و به
بابان ویرانه

تهدننا ده کهم لهو خودایه ی ئه گهر، بئی گییان بوین ئه من وتو، خستوینیه سهر
روح و گییانه

تهدقی بی، پهر به سهر بی، له نیو عیلی سورچی و زوراری و گیلانگیسیانه
هه زره تی جو برائیلی عومر بهر ، چومکه ههمیشه هه عومره به عومری سو بجان
آگادارت ئهو بئی بو خاتری ئهو خودایه ی ئه گهر به کفله کوئیک ئهو دنیایه ی
سهرانسهر دانا

خودای نه کهرده نی ئه تو شتیکت لی بئی ، به هیلاک ده چم ، ده بئی ژه هری مار
پکه مه وه نووشی گییانه

له پشتی ولاغت پکه زینیکی موژه سسه ی پیش به گزی مهرانه
تهنگه ی توند بکیشه، ژو پکه وه له درگای سو بجان
هه شیره تی زور ژه شیدت دوژمن، سیلاوه، بئی آمانه، هه موی ده لئی شیری گهرمه لانه
موقه دهری حهق دهستی ایلاهی ژه د نایته وه به کهس، ژه دنا بئی و نایته وه پنهانه.

۸۹

نه لئی بئی کهسم و کهسم له پشت نییه
ئه برۆمت بو ده کهم به تیر، پئی پکه وه تیر ئه ندازییه
قهره زولفت بو ده کهم به کهمه ند، له نیو زنجیره ی زولفان دا سووارانم بو پکه وه

به ندی و حه قسییه

ئهو مزانگی چاومت بو ده کهمه وه به ژمبی ده ژده قه قیه

آدمی اگر بی اختیار بود کاری نمیتواند بکند، پیشه‌اش همانا، به درگاه حی‌دانا،
واویلا و داد و التماس است

واهمه ترا نگیرد، طپانچه دانسته، قرابینه، اینها را آویزان گردنت کن
خاطر جمع [باش] این کار (= جنگ) خواهد شد، به سرگردانی و بیچارگی و
بدبختی نشینم

تمنا میکنم از آن خدایی که، من و تو بی جان بودیم، بما روح و جان بخشید
به ترقی باشی، پر به سر (= سرافراز) باشی، در میان ایل سورچی و زوراری و گیلانگیسی
حضرت جبرئیل آمر بر، چون همیشه مأمور است بامر سبحان
او آگاه‌دارت باد! بخاطر آن خدایی که به يك‌کن فیکون این دنیا را سراسر
نهاد (= آفرید)

خدای ناکرده چیزی به سرت آید، به هلاک میروم، باید زهرمار نوش جان کنم
بر پشت اسب زینی مرصع بگذار که پیش آن گوی مر جان باشد
تنگ آنرا تند بکش، بدرگاه سبحان روی بکن
عشیرت [های] بسیار رشید دشمن تو اند، سیلاب است، بی امان است، همه گویی
شیر گرم لانه اند

مقدر حق دست الهی به کس رد نمیشود، [مقدر] رد و پنهان نمیشود.

۸۹

نگویی بی کسم و کسم در پشت نیست
ابرویم را برایت تیر میکنم، با آن تیر اندازی کن
زلف سیاهم را برایت کمند میکنم، در میان زنجیر زلفان سواران را برایم
بند و حبس کن

مژگان چشمم را برایت نیزه دم سیاه هیجده بندی میکنم

ئەو وەستا دروستی نەکردوو، کاری خولایە، ژەبی وا لە شانی کەس دانییە
 وە بزانه لە پشنتە دووازە هەزار سوواری سمیل سپی عەسلە کامەریە
 عەتری وردە خالت بۆ دەکەم بەکۆمەگێک، لەکنت بێ لەبری خۆراک و آبداریە
 ئەتۆ دەلێی بێ ترسم و ترسم لەکەس نییە
 مەگەر موقەددەری خولای بێ کاتەو حەفسی و بەندییە
 فەرمو لەکۆلەمیکە ناسک دو ماچ هەلبەرە، لەبری نانە شەکرینە ولوقمە قازییە
 هەتا حەوت زۆر برسی نابێ، زەخیری خۆت پێیە، ئەو زەخیرە لە آبداری
 کەس دانییە

لیمۆی کالم براکینە، گە عەمرت کورتیش بێ، بۆ عەمر درێژییە
 ئەگەر ئەتۆ پکەویە شۆژی، ئەمن زولفت بۆ دەکەوێ سێ بەنگییە
 نەلێی بێ کۆمەگم و هەلبەت بێ کەسم و کۆمەگم نییە
 گەر خەزالت لە پشت بێ، وە بزانه دەگەڵتە عەسکەری عەبدول حەمید و تەواوی
 لەشکری پیرە ژۆمییە
 گەردنت بۆدەکەم بە بەیداغ، بۆ تۆ پشتیوانە، گەر تەنەز زول بێ وەرە بن گەردنم،
 هیچ کەس زەفەری بە وێ نییە

ئەگەر بیتو ئەمن وردە خالت بۆ وەدەر خەم و سەجەینان بزۆم بە لەنجە و بەکۆترییە
 عاشق وایە، مەست دەبێ، هیچ آگات لە خۆت نییە
 وا دزدانی تیرەندازیت لە پشنتی دەکەن چل سوواری غەیبییە
 کۆمەگت دەبێ ایشەللا ئەلیاس لە بەحرێ و خدر لە چۆل و بەزییە
 هومێدە وارم بۆت دەستە و دووا بێ نوحی نەبییە
 لەپاش تو بە جێ نەمینی خەزالت و خەزالتە شۆژی مەلا نەبی و خەزاد و خەزادە
 خانی حەرییە

هەزار جار سەری مەنت بێتەو بە قوربانی سەرییە

این [نیزه] را استاد درست نکرده، کار خداست، چنین نیزه‌ای درشانه کسی نیست
 چنین بدان که دوازده هزار سوار سمیل سپی کامری^۱ در پشت تو [ایستاده] اند
 عطر خرده خال را برایت کمک قرار میدهم، بجای خوراک و آبداری نزد تو باشد
 تو میگوی بی ترسم و ترسم از کس نیست
 مگر مقدر خدا مرا حبسی و بندی بکند
 بفرما از گونه‌های نازک دو بوسه بردار، بجای نان شکری و لقمه قاضی^۲

تا هفت روز گرسنه نمیشوی، ذخیره خودت را همراه داری، این ذخیره در آبداری
 کس نیست

لیموی کالم را دست بزن، اگر عمرت کوتاه‌هم باشد، [این کار باعث] عمر درازی است
 اگر تو بجنگ بیفتی، من زلفم را برایت سه بنگی میکنم
 نکویی بی کمکم والبته بی کسم و کمکم نیست
 اگر خزالت در پشت باشد، چنان بدان که عسکر عبدالحمید و تمام لشکر روم
 پیر با تو همراه است

گردنم را برایت بیرق میکنم، [آن] برای تو پشتیبان است، اگر تنزل باشی
 زیر گردنم بیا، هیچ کس بدانجا ظفرش نیست
 اگر چنانکه من خرده خال را برایت آشکار کنم و سحر گاهان خرامان و
 کبوتروار بروم

عاشق چنین است، مست میشوی، هیچ آگهیت از خودت نیست
 چنان میدانی که چهل سوار غیبی در پشت تو تیراندازی میکنند
 انشاء الله الیاس در بحر و خضر در چول (= بیابان) و بر کمکت میشوند
 امیدوارم نوح نبی برایت دست و دعا شود (دعا کند)
 پس از تو خزال و خزال رعنا ی ملا نبی و خانزاد و خانزاده خان حریری بر جای
 (به میراث) نماند هزار بار سر من قربان سرت باد

۱- سمیل سپی کامری؛ بگفته بیتخوان نام یکی از طوایف کرد است .

۲- لقمه قاضی؛ نوعی شیرینی است .

هه تا ئه جهل نه به سهر میوانی گلی نییه
 دهست و دلت بگری، له خۆت هه لال که سنگینکی سپیه
 سنگ و بهرۆکی من تهخته، ئه و تهخته له بن هیچ پادشایه که دا نییه
 آخ! ئه وه نده نه مردوم پیکه وه دانیشته پانایه به بی خه م و به آزادیه
 جا ئه من ورده ورده بۆ تۆم گێرا باوه قسه ی غه ربی و غور به تییه
 ته مه شای گه ر نیکی به خال که، هیندی که ده لێن: سپیه، هیندی که ده لێن: ماهیه
 کوژه! ئه تۆ ئه گه ر خه زالت دۆست بی خه مت چییه ؟
 ایلتیفانی من کۆمه که، له شکره، پیکه نینی مه نت بۆده بی به له شکر و به پشتیوانیه
 ئه ما کهس له موقه دده ری خودای نازانی، قهزا و قه ده ر غه بییه
 بزۆ بی فکر به، خه یال هاوێژه به ندی دلیه
 حه ول و قه وه ت به خو لایه، له خودا زیاتر کهسی دیکه کۆمه گ به تۆ نییه .

۹۰

ئه و جار ئه وه لاس ده لێ :
 ئه من مهستم، ایغیار نیم، کهم بۆ هه لێنه ئه و دو چاوه شه هێنه
 به سم عه تری ورده لێوت به سه ری دا بپۆ ژینه
 به سم بۆ ئه مه بهر ئه و بهر پکه ئه و ئه برۆی پهری پیره شه هێنه
 کهم به په نجه ی شمشال دهست بۆ سنگی یینه
 بهس عه سیرین و ورده فرمیسک له چاوان هه لپوه رینه
 دوژمن زه فەر به من نابا، ئه تۆ له دهستت کردوم دهست یینه
 ئه من به تۆ دهست به ستر او ده بم، خۆت عاجز نه که ی، خۆت مه شیوینه .

تا اجل نیاید سر مهمانِ گل نیست
 دست و دلت استوار باد، سینه سفید [م] را بر خود حلال کن
 سینه و برهن تخت است، این تخت در زیر هیچ پادشاهی نیست
 آه! ای کاش آنقدر زنده میماندم که میدیدم من و تو [روزی] بی غم و آزادانه
 باهم نشسته ایم

پس من خرده خرده سخن غریبی و غربت را برای تو باز میگفتم
 گردنی به خال را تماشا کن، بعضی میگویند: [گردن سی^۱ است؛ بعضی میگویند:
 ماهی^۲ است

ای پسر! تو اگر خزال دوست باشد غمت چیست؟
 التفاوت من [برای تو] کمک است، لشکر است، خنده من برای تو پشتیبان و
 لشکر خواهد شد

اما کس مقدر خدا را نمیداند، قضا و قدر غیبی است
 برو بی فکر باش، به بند دل خیال مینداز
 حول و قوت بخداست، غیر از خدا کسی کمک تو نیست .

۹۰

این بار این [است] لاس میگوید:
 من هستم، هوشیار نیم، کمتر با این دو چشم شاهین بمن بنگر
 بس عطر آب ظریفت را بر سرم بپاشان
 بس این ابروی پر پیره شاهین را برایم این ور و آن ور بکن
 با پنجه شمشاد کمتر دست به سینه بیار
 بس خرده اشک از چشمان فرو بریز
 دشمن بمن ظفر نمیرد، تو بدست من دستبند کرده ای (زده ای)
 من به (= بوسیله) تو دست بسته میشوم، خودت را عاجز نکنی، خودت را آشفته مکن.
 بقیه دارد

۱- سی، نوعی غاز وحشی. رك: «نامهای پرندگان در لهجه کردی».

۲- ماهی: مراد از «ماهی» «صدف» است.